

යසුර්ථාස්තසු මිත්‍රාණි යසුර්ථාස්තසු බාන්ධවා: ।
 යසුර්ථා: ස පුමාංලොකේ යසුර්ථා: ස ජ පණ්ඩත: ॥෧॥
 ඔහු ලොකේ හි ධනිනාං පරොඤ්චි ස්වජනායතේ ।
 ස්වජනොඤ්චි දරිද්‍රාණාං සර්වදා දුර්ජනායතේ ॥෨॥
 පූජ්‍යතේ යද්පූජ්‍යොඤ්චි යද්ගම්‍යොඤ්චි ගම්‍යතේ ।
 වන්ද්‍යතේ යද්වන්ද්‍යොඤ්චි ස ප්‍රබාවො ධනසු ජ ॥෩॥
 න ස්වල්පසු කූතේ භූරි නාශ්‍යේන්මතිමාත්‍ර: ।
 ආදේවාත්‍ර පාණ්ඩිත්‍යං යත්ස්වල්පාද් භූරිරක්ෂණම් ॥෪॥
 සරූපි නූපේ ස්තුතිවචනං තද්‍බිමතේ ප්‍රේම තද්‍විපි ද්වේෂ: ।
 තදානසු ජ ශංසා අමනුත්තරං වශීකරණම් ॥෫॥

(පඤ්චතන්ත්‍රකේ මිත්‍රභේදේ ෩, ෪, ෫, ෧෧, ෧෨)

අර්ථ පරිවර්තන

෦෧. යසුර්ථා: - යමෙකුට ධනය වේ ද තසුර්ථා මිත්‍රාණි । ඔහුට මිත්‍රයෝ වෙති.
 යසුර්ථා: - යමෙකුට ධනය වේ ද තසුර්ථා බාන්ධවා: । ඔහුට නෑයෝ ද
 වෙති. යසුර්ථා: - යමෙකුට ධනය වේ ද ස: ලොකේ පුමාන් । ඔහු ලෝකයේ
 [උතුම්] පුරුෂයා යි. යසුර්ථා: යමෙකුට ධනය වේ ද ස: පණ්ඩත: ජ ।
 ඔහු පණ්ඩිතයා යි.
෦෨. ඔහු ලොකේ හි - මේ ලෝකයේ වනාහි ධනිනාං - ධනවතුන්ට පර:
 අපි ස්වජනායතේ - පිටස්තරයාත් තමාගේ යැයි සලකනු ලැබේ.
 දරිද්‍රාණාං - දුප්පතුන්ට සර්වදා - සෑම කල්හි ස්වජන: අපි - ශ්‍රෝති ජනයා
 ද දුර්ජනායතේ - පිටස්තරයකුට මෙන් සලකයි.

03. **यत्** යම් හෙයකින් **अपूज्यः अपि पूज्यते** - නොපිදිය යුත්තා ද පුදනු ලැබේ. **यत्** - යම්හෙයකින් **अगम्यः अपि गम्यते** - නො යා යුතු පුද්ගලයා වෙත ද යනු ලැබේ. **यत्** - යම්හෙයකින් **अवन्द्यः अपि वन्द्यते** - නොවැදිය යුත්තාට ද වදිනු ලැබේ. **सः च धनस्य प्रभावः** - එය ද ධනයේ මහිමය යි.
04. **मतिमात् नरः** - ඥානවන්තයා **स्वल्पस्य कृते** - ස්වල්ප දෙයක් උදෙසා **भूरि** - මහත් දෙයක් **न नाशयेत्** - විනාශ නොකරන්නේ ය. **अत्र** - මෙලොව **स्वल्पात्** - සුළු දෙයක් වෙනුවෙන් **भूरिरक्षणम् यत्** - මහත් දෙය රැකීම යන යමක් වේ ද **एतत् एव पाण्डित्यम्** - එය ම පණ්ඩිතකමයි.
05. **नृपे सरुषि** - රජු කෝප වූ කල්හි **स्तुतिवचनं च** - ගුණ වණිනා කිරීම ද, **तत् अभिमते** - ඔහුට ප්‍රිය වූවන් කෙරෙහි **प्रेमः च** - සෙනෙහස දැක්වීම ද, **तत् द्विषि** - (ඔහුගේ) සතුරා කෙරෙහි **द्वेषः च** - තරඟව පෙන්වීම ද, **तत् दानस्य** - ඔහුගේ පරිත්‍යාගයට **शंसा च** - පැසසීම ද, **अमन्त्रतन्त्रं** - මන්ත්‍ර හා ගුප්ත විද්‍යා නැති **वशीकरणम्** - වශීකරණයකි.

පද විශ්ලේෂණ

यस्य+अर्थाः+तस्य मतिराणि, यस्य+अर्थाः+तस्य बान्धवाः । यस्य+अर्थाः सः+पुमान्+लोके, यस्य+अर्थाः सः+ च पण्डतिः ॥ 1 ॥

इह लोके हि धननिाम्+ परः+अपि स्वजनायते । स्वजनः+अपि दरिद्राणाम्+ सर्वदा दुर्जनायते ॥ 5 ॥

पूज्यते यत्+अपूज्यः+अपयित्+अगम्यः+अपगिम्यते । वन्द्यते यत्+अवन्द्यः+अपसिः+ प्रभावः+ धनस्य च ॥ 7 ॥

न स्वल्पस्य कृते भूरि नाशयेत्+मतिमात्+नरः । एतत्+एव+अत्र पाण्डित्यम्+ यत्+स्वल्पाद् भूरिरक्षणम् ॥ 19 ॥

सरुषि नृपे स्तुतवचनम्+ तत्+अभिमते प्रेम तत्+द्विषि द्वेषः । तत्+दानस्य च शंसा अमन्त्रतन्त्रम्+ वशीकरणम् ॥ 76 ॥

දුරවබෝධ පද, පයභීය පද හා ශබ්ද නිර්වචන

- අර්ථා: - ධනය, වස්තුව
(ද්‍රව්‍ය/ ව්‍යුත් / ස්වාප්තෙය/ රික්ත/ ධන/ වසු/ හිරණ්‍ය/ ද්‍රවිණ/ විභව)
- පුමාංලොකේ - ඔහු ම සැබෑ පුරුෂයෙකු ය අර්ථයයි. (පුමාන් +ලොකේ -කාර්ලිල:))
- අවන්ධ්‍ය: - නොවැදිය යුත්තා (නක්ඛ්‍ය සමාසය, √වන්ධ්‍ය)
- ප්‍රභාව: - මහිමය, ශක්තිය, ආලෝකය
- මතිමාන් - ශ්‍රේණිවන්තයා (මතිම් අස්‍ය අස්‍තීති -මතිමාන් | අස්‍තීතර්ථ තද්ධිත.)
- භූරි - බොහෝ/ මහත්/ බහුල
(ප්‍රභූත්/ ප්‍රචුර/ ප්‍රාජ්‍ය/ අද්‍රභ්‍ර/ බහුල/ බහු/ භූයිෂ්ඨ/ පුරු)
- නූපේ සරූපි - රජු කෝප වූ කල්හි (භාව ස්ථිතී)
- ස්‍තූතිවචන - ප්‍රශංසා පූජිත වචන
(ස්‍තූති/ ස්‍තව/ ස්‍තෝත්‍ර/ නූති/ ස්‍තෝම)
- ද්විෂි - සතුරා කෙරෙහි (භාව ස්ථිතී) ද්විෂ්/ ද්විෂ්ට් - සතුරා
(රිපු/ වෛරිණ්/ සපත්‍ර/ අරි/ ද්විෂ්ට්/ දුර්හ්ද්/ විපක්ෂ/ අහිත/ අමිත්‍ර/ ශත්‍රු)
- ශංසා - ප්‍රශංසා ව
- අමන්ත්‍රතන්ත්‍රං - මන්ත්‍ර හා බෙහෙත් නැති (මන්ත්‍ර:- මන්ත්‍රයාගේ ගුණ පරිභාෂිතෙ චිති මන්ත්‍ර: |)

වශීකරණම් - වසග කිරීම (මාහිමත්ථූෂඨෛරායතීකරණම් । ෂඬ්කල්පද්‍රුමේ)

පණ්ඩිතේ ජ ගුණා: සර්වේ මූර්ථ්වේ දෝෂා හි කේවලම් ।

තස්මාන් මූර්ථ්වසහස්ත්‍රේෂු ප්‍රාජ්ඣා ආකෝ විශිෂ්‍යතේ ॥෧ ॥

රූපයෞවනසම්පන්නා විශාලකුලසම්භවා ।

විද්‍යාහීනා න ෂෞඞ්තේ නිර්ගන්ධා ඈව කිංෂුකා: ॥෨ ॥

ලාලයේත් පඤ්චවර්ෂාණි දශවර්ෂාණී තාඬයේත් ।

ප්‍රස්තේ තු ආඬශේ වර්ෂේ පුත්‍රං මිත්‍රවදාජරේත් ॥෩ ॥ (මිත්‍රවත් +ආජරේත්)

ලාලනේ බහවෝ දෝෂාස්තාඬනේ බහවෝ ගුණා: । (දෝෂා:+තාඬනේ)

තස්මාත් පුත්‍රඤ්ච ෂිෂ්‍යං ජ තාඬයේත්නු ලාලයේත් ॥෪ ॥

ආකේනාපි සුවූෂ්‍යේෂු පුෂ්පිතේන සුගන්ධිනා । (ආකේන+ආපි)

වාසිතං තඬ්ඛනං සර්ව සුපුත්‍රේෂු කුලං යතා ॥෫ ॥

(ජාහ්නක්‍යශතකේ ෪ ෧ ෧෧ ෧෨ ෧෩)

අර්ථ පරිවර්තනය

෧෧. සර්වේ ගුණා: - සියලු ගුණයෝ පණ්ඩිතේ ජ - පණ්ඩිතයා තුළ ම ය. කේවලම් - හුදෙක් මූර්ථ්වේ - මෝඬයා කෙරෙහි [අැත්තේ] දෝෂා: හි - දෝෂයෝ ම ය. තස්මාත් - එහෙයින් මූර්ථ්වසහස්ත්‍රේෂු - මෝඬයන් දහසක් අතරෙහි ආක: ප්‍රාජ්ඣා: විශිෂ්‍යතේ - එක ම පණ්ඩිතයා අගනේ ය.

෧෨. රූපයෞවනසම්පන්නා - රූපයෙන් හා යොච්චන් ඬවින් යුක්ත [චු] විශාලකුලසම්භවා: - මහා කුලයක උපන් විද්‍යාහීනා: - දැනුමෙන් හීන චුචෝ නිර්ගන්ධා කිංෂුකා: ඈව - සුවඳ නැති කැල මල් මෙන් න ෂෞඞ්තේ - ශෝභමාන නොචෙත්.

෧෩. පුත්‍රං - දරුවා පඤ්චවර්ෂාණි ලාලයේත් - අචුරුඬු පහක් [වන තෙක්] නැළවිය යුතු ය. දශවර්ෂාණී තාඬයේත් - අචුරුඬු දහසක් නැළවිය යුතු ය. ආඬශේ වර්ෂේ ප්‍රස්තේ තු - සොළොස්වියට පත් චු කල්හි මිත්‍රවත් ආජරේත් - [ඬහු] මිත්‍රයකු මෙන් අඬුරු කළ යුතු ය.

෦෪. ලාලනෙ බහව: දෝෂා: - නැළවීමේ දෝෂ බොහෝ ය. තාඤ්ඤෙ බහව: ගුණා: - නැළීමේ ගුණ [ද] බොහෝ ය. තස්මාත් - එබැවින් පුත්‍රං ච ශිෂ්‍යං ච - පුත්‍රයා ද ශිෂ්‍යයා ද තාඤ්ඤෙත් - නැළිය යුත්තේ ය. න තු ලාලයෙත් - නො නැළවිය යුත්තේ ය.

෦෫. පුෂ්පිතෙන සුගන්ධිනා - මල් පිපීමෙන් සුවඳවත් වූ ඈතෙ අපි සුවෘක්ෂෙණ - එක ම යහපත් ගසෙන් තත් සර්ව වනං - ඒ සියලු වනය ම වාසිතං - සුවඳ කැවේ. සුපුත්‍රෙණ කුලං යතා - යහපත් පුත්‍රයකු කරණකොටගෙන කුලය සුවඳවත් වන්නේ යම්සේ ද [එසේ ම ය.]

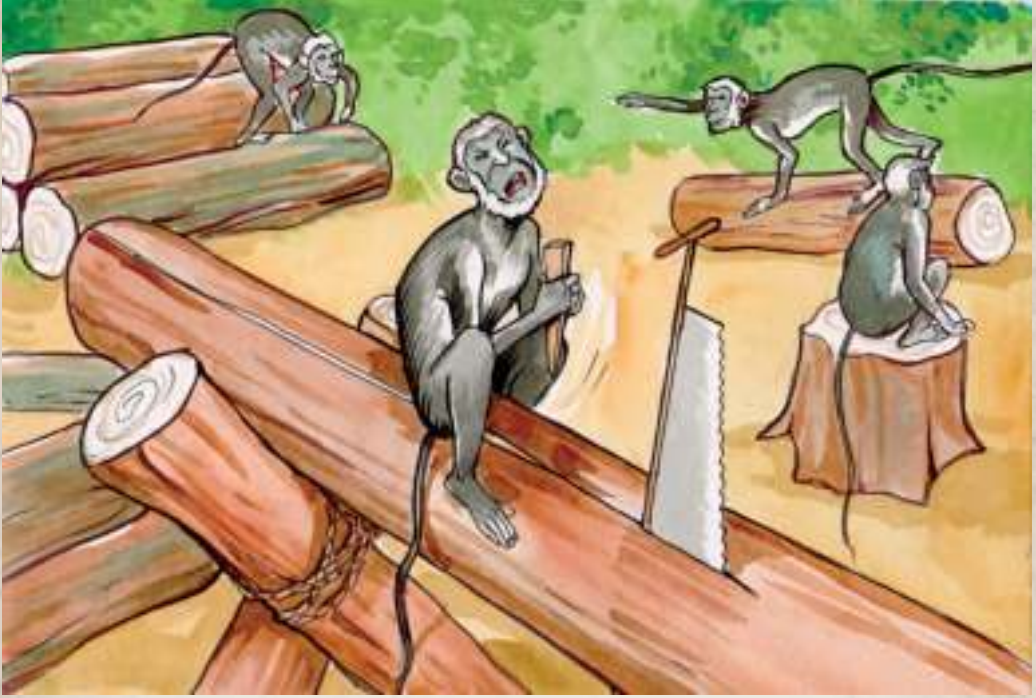
දුරවබෝධ පද, පයභිය පද හා ශබ්ද නිර්වචන

කේවලම් (නිපාත)	- හුදෙක්
තස්මාත් (නිපාත)	- එබැවින්
ප්‍රාඤ්ඤා:	- නැණවතා
විශිෂ්‍යතෙ	- වෙසෙසින් පුදනු ලැබේ.
ආචරෙත්	- හැසිරිය යුතු ය.

3

तृतीयः पाठः ।

यद्वृत्तं तत्प्रागेव निवेदितम् ।

कस्मिंश्चिन्नगराभ्याशे केनापि वणिक्पुत्रेण तरुषण्डमध्ये देवतायतनं कर्तुमारब्धम् । तत्र च ये कर्मकराः स्थापत्यादयास्ते मध्याह्नवेलायामाहारार्थं नगरमध्ये गच्छन्ति । अथ कदाचित्तत्रानुषङ्गिकं वानरयूथमितश्चेतश्च परिभ्रमदागतम् । तत्रैकस्य कस्यचिच्छिल्पिनोऽर्धस्फाटितोऽशनवृक्षदारुमयः स्तम्भः खदिरकीलकेन मध्यनिहितेन तिष्ठति । एतस्मिन्नन्तरे ते वानरास्तरुशिखरप्रासादशृङ्गदारुपर्यन्तेषु यथेच्छया क्रीडितुमारब्धाः । एकश्च तेषां प्रत्यासन्नमृत्युश्चापल्यात्तस्मिन्नर्धस्फाटितस्तम्भे, उपविश्य पाणिभ्यां कीलकं संगृह्य यावदुत्पाटयितुमारेभे तावत्तस्य स्तम्भमध्यगतवृषणस्य स्वस्थानाच्चलितकीलकेन यद्वृत्तं तत्प्रागेव निवेदितम् ।

(पञ्चतन्त्रके मित्रभेदे कथा ०१)

ක්‍රිස්මාන්ති නගරාභ්‍යාශේ - කිසියම් නුවරක් සමීපයෙහි කේන අපි වාණිකපුත්‍රේන -
 කිසියම් [එක්තරා] වෙළඳ පුත්‍රයකු විසින් තරුභ්‍රමයේ - රැක් ගොමුවක් මැද
 දේවතායතන ක්‍රමයක් කරන්නට [සාදන්නට] ආරභ්‍යම - අරභන ලදී.
 තත්‍ර ජ - එහි ද ස්ථාපත්‍යාදයා: යේ ක්‍රමකරා: - වඩුවන් ආදී වූ යම් කම්කරු පිරිසක්
 [වෙත් ද], තේ - ඔවුහු මධ්‍යාහ්‍නවේලායාම - දහවල් කාලයෙහි ආහාරාර්ථ - ආහාර
 පිණිස නගරයේ ගඤ්ඤති - නගරයෙහි මැදට යති. අථ කදාචිත් - ඉක්බිති
 කිසියම් දවසක ආනුභවිකිං වානරයූථම - ස්වාභිමත පරිදි හැසිරෙන්නා වූ වඳුරු
 සමූහයක් ඔත: ජ ඔත: ජ පරිභ්‍රමන් - ඔබමොබ ආවිදිමින් තත්‍ර ආගතම - එහි
 ආවේ ය. තත්‍ර - එහි ක්‍රමයාචිත් ජක්‍රමය: - කිසියම් එක් වඩුවෙකුගේ
 අර්භ්‍යාචිත් - අඩක් පලන ලද අනවභවදාරුමය: ස්‍රම්‍භ: - අඳුන් ගස් දැව ම
 ය වූ ටැඹක් මධ්‍යනිහිතේන ක්‍රමකිලකේන - මැද පිහිටුවන ලද කිහිරි උලකින්
 තිඤ්ඤති - පවති. ජත්‍රස්මිත්‍ර අන්තරේ - මේ අතරෙහි තේ වානරා: - ඒ වඳුරෝ
 තරුභ්‍රමප්‍රාසාදශ්‍රද්ධදාරුපර්‍යන්තේභු - ගස් මුදුන්, ප්‍රාසාද කෙළවර, දැව කෙළවර බඳු
 ස්ථානයන්හි යථා ඤ්ඤයා - සිත් සේ ක්‍රීඩිතම ආරභ්‍යා: - ක්‍රීඩාකිරීමට පටන්
 ගත්හ. තේභා ජක: ජ - ඔවුනතුරෙන් එකෙක් ද ප්‍රත්‍යාසන්නමුත්‍රු: - ආසන්න වූ
 මරණය ආත්තේ ජාපල්‍යාත් - වපල බවින් තස්මිත්‍ර - එහි අර්භ්‍යාචිත් ස්‍රම්‍භේ -
 අඩක් පැලූ ටැඹෙහි ජාපවිඤ්ඤ - හිද පාභ්‍රිභ්‍යාං කිලකිං සංග්‍රහ - දැනින් උල
 මනාව අල්වා ගෙන යාච්ච ජප්‍රාච්චිතම ආරේභේ, තාච්ච - යම්තාක් උදුරන්නට
 පටන්ගත්තෙහි ද, ඒතාක් ස්‍රම්‍භමධ්‍යගත-වූභ්‍රමය තස්‍ර - ටැඹ මැදට ගිය
 වාභ්‍රම කෝභය ආති ඔහුට ස්‍රම්‍භානාත් ජලිත් - සිය ස්ථානයෙන් සෙලවුණ
 [ඉවතට ගිය] කිලකේන - උල හේතුවෙන් යත් වූත් තත් - යමක් වී ද, එය ප්‍රාක්
 ජව නිවේදිතම - මුලින් ම දක්වන ලදී.

පද විශ්ලේෂණ

ක්‍රිස්මාන්ති+නගරාභ්‍යාශේ කේන+අපි වාණික+පුත්‍රේන තරුභ්‍රමයේ දේවතායතනම+ ක්‍රමයක්+ආරභ්‍යම .
 තත්‍ර ජ යේ ක්‍රමකරා: ස්ථාපත්‍යාදයා:+තේ මධ්‍යාහ්‍නවේලායාම+ආහාරාර්ථම+ නගරයේ ගඤ්ඤති . අථ
 කදාචිත්+ආනුභවිකිං+වානරයූථම+ඔත:+ජ+ඔත:+ජ පරිභ්‍රමන්+ආගතම . තත්‍ර+ජක්‍රමය: ක්‍රමයාචිත්+ශිලි

पनिः+अर्धस्फाटतिः+अशनवृक्षदारुमयः सूतम्भः खदिरकीलकेन मध्यनहितिन तषिठति। एतस्मिन्+अनूते
 ते वानराः+तरुशखिरप्रासादशृङ्गदारुपर्यन्तेषु यथेच्छया क्रीडतिम्+आरब्धाः । एकः+च तेषाम्+ प्र
 त्यासनूनमृत्युः+चापल्यात्+तस्मिन्+अर्धस्फाटतिस्त्वम्भे उपवशिय पाणभियाम्+ कीलकम्+ संगृह्य
 यावत्+उत्पाटयतिम्+आरेभे, तावत्+तस्य सूतम्भमध्यगतवृषणस्य स्वस्थानात्+चलतिकीलकेन यत्+वृत्तम्+
 तत्+प्राक्+एव नविदतिम् ।

දුරවබෝධ පද, පයඞ්ග පද හා ශබ්ද නිර්වචන

नगराभ्याशे (नगरसन्निधौ)

- නගරය සමීපයෙහි

अभ्याश (नगरसन्निधौ)

- අසල/සමීපයෙහි
 (समीप / निकट / आसन्न / सन्निकृष्ट
 / उपकण्ठ / अन्तिक / अभ्यग्र /
 आरात्)

निधनं

- මරණය
 (पञ्चता / कालधर्म / दिष्टान्त / प्रलय /
 अन्त / नाश / मृत्यु / मरण)

तरुषण्डमध्ये (तरूणां षण्डः - तरुषण्डः)

- ගස් ගොමුවක් මැද

स्थपतिः

- ශිල්පියා/වඩුවා

मध्याह्ने (अह्नेः मध्यः - मध्याह्नः)

- දවසේ මැද, දහවල් කාලයේ

आनुषङ्गिकं

- සම්බන්ධ/ බැඳුන

खदिरकील

- කිහිරි උල

यथेच्छया (यथा+इच्छया)

- කැමති පරිදි/ සිත් සේ

स्थानेष्वेव नियोक्तव्या भृत्याश्चाभरणानि च ।

न हि चूडामणिः पादे प्रभवामिति बध्यते ॥१॥
 अम्भसा भिद्यते सेतुस्तथा मन्त्रोऽप्यरक्षितः ।
 पैशुन्याद्भिद्यते स्नेहो भिद्यते वाग्भिरातुरः ॥२॥
 यस्य न विपदि विषादः सम्पदि हर्षो रणे न भीरुत्वम् ।
 तं भुवनत्रयतिलकं जनयति जननी सुतं विरलम् ॥३॥
 भये वा यदि वा हर्षे सम्प्राप्ते यो विमशयेत् ।
 कृत्यं न कुरुते वेगान्न स सन्तापमाप्नुयात् ॥४॥
 अपि स्वल्पमसत्यं यः पुरो वदति भूभुजाम् ।
 देवानाञ्च विनश्येत् स द्रुतं सुमहानपि ॥५॥

(पञ्चतन्त्रके मित्रभेदे ७८, १११, ११४, ११८, १३०)

स्थानेषु+एव नयोक्तव्या भृत्याः+च+आभरणानिच । न हि चूडामणिः पादे प्रभवाम् +इति बध्यते ॥ 78 ॥

अम्भसा भिद्यते सेतुः+तथा मन्त्रः+अपि+अरक्षितः । पैशुन्यात्+भिद्यते स्नेहः+ भिद्यते वाग्भिः+आतुरः ॥ 111 ॥

यस्य न विपदि विषादः सम्पदि हर्षः+ रणे न भीरुत्वम् । तम्+ भुवनत्रयतिलकम्+ जनयति जननी सुतम्+ विरलम् ॥ 114 ॥

भये वा यदि वा हर्षे सम्प्राप्ते यः+ विमशयेत् । कृत्यम्+ न कुरुते वेगात्+न सः+ सन्तापम्+आप्नुयात् ॥ 118 ॥

अपि स्वल्पम्+असत्यम्+ यः पुरः+ वदति भूभुजाम् । देवानाम्+च विनश्येत् सः+ द्रुतम्+ सुमहान्+अपि ॥ 130 ॥

०१. भृत्याः च आभरणानि च - ඌවකයෝ ද, ආභරණයෝ ද ස්ථානෙහි ඒ ඒ දැරීම් සුදුසු තැන්වල ම නියෝක්තව්‍යා: - යෙදිය යුත්තාහ. ප්‍රභව්‍යම්
 ඉති - [මම] උතුමෙකැයි සලකා ජුඩාමනි: - සිඵම්භ පාදේ න හි බද්ධතේ -
 පයෙහි නො බද්ධු ලැබේ.

02. සේතු: අම්බසා බිද්ධතේ - ඒ දණ්ඩ ජලයෙන් බිදේ. තඡා - එසේ ම අරක්‍ෂි
 ත: මන්ත්‍ර: අපි - නොරක්‍ෂිතා ලද මන්ත්‍රයන් තඡා බිද්ධතේ - එසේ බිදේ.
 ස්නේහ: - සන්තොය පේශුන්‍යාත් බිද්ධතේ - කේලාම් කීමෙන් බිදේ. ආතූර: වාග්‍බි:
 බිද්ධතේ - [එසේ ම] රෝගියා [ඔහු හමුවේ පවසන විවිධ] වචනවලින්
 බිදේ.

03. यस्य - යමෙකුට විපාදි විषादः न - විපතේ දී කනගාටුවක් නොමැති ද,
सम्पादि - සම්පත්තියෙහි हर्षः न - සතුටක් නොමැති ද, रणे - යුද්ධයෙහි
भीरुत्वम् - බියගුළුකමක් නොමැති ද, भुवनत्रयतिलकं तं सुतं - තුන්ලොවට
තිලකයක් වැනි වූ ඒ පුත්‍රයා जननी - මව් තොමෝ विरलं जनयति - විරල
ව උපදවන්නී ය.
04. यदि - ඉදින් यः - යමෙක් भये वा हर्षे वा सम्प्राप्ते - බියක් හෝ සතුටක්
පැමිණි විට ද विमशयित् - විමසුම්ශීලී වන්නේ ද, वेगात् - ආවේග
යෙන් कृत्यं न कुरुते - කටයුතු නොකරන්නේ ද, सः सन्तापं न आप्नुयात्
- හෙතෙම පසුකැවිල්ලට නොපැමිණේ.
05. यः - යමෙක් भूभुजाम् च देवानाम् च पुरः - රජුගේ ද දෙවියන්ගේ ද
ඉදිරිපිට स्वल्पं अपि - සුළු [හෝ] असत्यं वदति - අසත්‍යයක් [බොරුවක්]
පවසන්නේ ද, सः सुमहान् अपि - හෙතෙම ඉතා ශ්‍රේෂ්ඨයකු වූයේ නමුත්
द्रुतं विनश्येत् - වහා විනාශයට යන්නේ ය.

දුරවබෝධ පද, පයභාස පද හා ශබ්ද නිර්වචන

भृत्यः	- සේවකයා (दास / गोप्यक/ चेट/ निज्य/ किङ्कर/ दासेर)
नियोक्तव्याः (नी/युज् णव्य क्।)	- යෙදවිය යුත්තාහ.
पैशुन्यं	- කේලම/ පිසුණු බස
विषादः	- කළකිරීම/ නොඇල්ම
हर्षः	- (පුං.) සතුට (मुद्/ प्रीति/ प्रमोद/ आमोद/ सम्मद/ आनन्द/सुख)
भूभुजः	- රජු (राज/ पार्थिव/ नृप/ भूप/ मक्षित्/ भूभृत्/ राजन्)
पुरः	- ඉදිරිපිට
सुमहान्	- ඉතා මහත්/ විශාල
द्रुतं	- වහා (शीघ्र / त्वरित / क्षिप्र / सत्वर/ तूर्ण / अविलम्बित / आशु)

ඈකෙනපි කුචූකෂෙණ කෞඨරස්ථෙන වහිනා ।

දහ්‍යතෙ තද්ධනං සර්වං කුපුත්‍රෙණ කුලං යතා ॥෧෧ ॥ (තත්+වනං)

විෂාදප්‍යමූතං ග්‍රාහ්‍යමමෙඤ්ඤාදපි කාඤ්ඤනම් । (විෂාත්+අපි+අමූතං /ග්‍රාහ්‍යම් +අමෙඤ්ඤාත් +අපි)

නීචාදප්‍යුත්තමා විඤ්ඤා ස්ථීරත්වං දුෂ්කුලාදපි ॥෧෨ ॥

උත්සවෙ ව්‍යසනෙ චේව දුර්ඛිකෂෙ ශත්‍රුවිග්‍රහෙ ।

රාජද්වාරෙ ශ්‍යශනෙ ච යස්තිඤ්ඤති ස වාන්ධව: ॥෧෩ ॥ (ය:+තිඤ්ඤති)

න විශ්වසෙද්ධවිශ්වස්තං මිත්‍රිඤ්ඤාපි න විශ්වසෙත් ।

කදාච්චිත් කුපිතං මිත්‍රිං සර්වදෞෂං ප්‍රකාශ්‍යෙත් ॥෧෪ ॥

කානීයාත් ප්‍රේෂණෙ මූර්ථ්‍යාන් වාන්ධවාන් ව්‍යසනාගමෙ । (ව්‍යසන+ආගමෙ)

මිත්‍රිඤ්ඤාපදි කාලෙ ච මාර්‍යාඤ්ඤවිමච්චකෂ්‍යෙ ॥෧෫ ॥

(චාණක්‍යශතකෙ ෧෪, ෧෫, ෧෬, ෧෭, ෧෮, ෧෯)

අර්ථ පරිවර්තනය

෧෧. ඈකෙනපි කුචූකෂෙණ - එක් අයහපත් ගසක් හේතුවකොටගෙන කෞඨරස්ථෙන වහිනා - [එහි] බෙහෙවින් හටගත් ගින්නකින් තත් සර්ව වනං දහ්‍යතෙ - ඒ මුලු වනය ම දැවේ. කුපුත්‍රෙණ කුලං යතා - නරක පුත්‍රයකු ඇති පවුල යම්සේ ද [එසේ ම ය.]

෧෨. විෂාත් අපි - විෂයෙන් වුවත් අමූතං - අමෘතය [ද], අමෙඤ්ඤාත් අපි - අපිරිසිදු දෙයින් වුවත් කාඤ්ඤනම් - රත්රන් [ද] නීචාත් අපි - [එමෙන් ම] පහත් කුලකයකුගෙන් වුවත් උත්තමාං විඤ්ඤාං - උන්නම වූ ශාස්ත්‍ර [ද], දුෂ්කුලාත් අපි - අයහපත් කුලයෙන් වුවත් ස්ථීරත්වං ග්‍රාහ්‍යම් - ස්ථීර රත්නය [ද] ගතයුතු ය.

03. उत्सवे च व्यसने च - උත්සවයෙහි ද කරදරයෙහි ද දුර්වලයෙහි ද
 शत्रुविग्रहे च - දුර්වලයෙහි ද සතුරු ආරවුල් අවස්ථාවෙහි ද राजद्वारे च
 श्मशने च - [එසේ ම] රජ දොරටුවෙහි ද සොහොනෙහි ද यः तिष्ठति -
 යමෙක් [අත් නොහැර එක් ව] සිටී නම් सः एव बान्धवः - ඔහු ම [නියම]
 නැයා යි.
04. अविश्वस्तं च - අවිශ්වාසවන්තයා ද न विश्वसेत् - [කිසිවිට] විශ්වාස
 නොකළ යුතු ය. मित्रं अपि भिक्षुराजं न विश्वसेत् - [සෑම අතින් ම] විශ්වාස
 නොකළ යුතු ය. कदाचित् - කිසියම් කලෙක कुपितं मित्रं - කිපුණා වූ
 මිතුරා सर्वदोषं प्रकाशयेत् - සියලු වැරදි හෙළිකරන්නේ ය. [එබැවිනි.]
05. प्रेषणे - පණිවුඩ යැවීමෙහි भृत्यान् च - සේවකයෝ ද, व्यसन आगमे
 - විනාශ [රෝගාදි]යක් පැමිණි විට ද बान्धवान् च - නැයෝ ද, आपदि
 काले मित्रं च - විපතේදී මිතුරා ද, विभवक्षये भार्या च - සම්පත් නැති
 [උප්පත්] වූ කල්හි බිරිඳ ද जानीयात् - [ඔවුන්ගේ හැසිරීමෙන් කෙබඳු
 දැයි මනාව] දැන ගන්න.

දුරවබෝධ පද, පයභීය පද හා ශබ්ද නිර්වචන

कोटर (පුං. නපුං.)	-	බෙනය වූක්-ස්ථිතගහරම්। වූක්ස්කන්ධාදිස්ථිතගහරේ। (शब्दकल्पद्रुमे । वाचस्पत्ये)
अमृतं	-	අමෘතය
काञ्चनम्	-	රත්නරං
शत्रुविग्रहे	-	සතුරු උපද්‍රවයකදී (සජනම් විභක්ති)
विभवक्षये	-	සම්පත් විනාශයේ දී (සජනම් විභක්ති)

अस्ति कस्मिंश्चिद्वनप्रदेशे नानाजलचरसनाथं महत्सरः । तत्र च कृताश्रयो बक एको वृद्धभावमुपागतो मत्स्यान्व्यापादयितुमसमर्थः । ततश्च क्षुत्क्षामकण्ठः सरस्तीर उपविष्टो मुक्ताफलप्रकरसदृशैरश्रुप्रवाहैर्धरातलमभिषिञ्चन् रुरोद । एकः कुलीरको नानाजलचरसमेतः समेत्य तस्य दुःखेन दुःखितः सादरमिदमूचे- ‘माम! किमद्य त्वया नाहारवृत्तिरनुष्ठीयते?, केवलमश्रुपूर्णनेत्राभ्यां सनिःश्वासेन स्थीयते?’ ।” स आह- ‘वत्स! सत्यमुपलक्षितं भवता, मया हि मत्स्यादनं प्रति परमवैराग्यता साम्प्रतं प्रायोपवेशनं कृतम्, तेनाहं समीपागतानपि मत्स्यान्न भक्षयामि ।” कुलीरकस्तच्छ्रुत्वा प्राह- ‘माम! किं तद्वैराग्यकारणम्?’ । स प्राह- “वत्स! अहमस्मिन्सरसि जातो वृद्धिं गतश्च । तन्मयैतच्छ्रुतं यद्वादशवार्षिक्यनावृष्टिः संपद्यते लग्ना ।” कुलीरक आह- ‘कस्मात्तच्छ्रुतम्?’ बक आह- ‘दैवज्ञमुखात् ।’

तदेतत्सरः स्वल्पतोयं वर्तते, शीघ्रं शोषं यास्यति । अस्मिञ्छुष्के यैः सहाहं वृद्धिं गतः, सदैव क्रीडितश्च, ते सर्वे तोयाभावान्नाशं यास्यन्ति । तत्तेषां वियोगं द्रष्टुमहमसमर्थः । तेनैतत्प्रायोपवेशनं कृतम् । साम्प्रतं सर्वेषां स्वल्पजलाशयानां जलचरा गुरुजलाशयेषु स्वस्वजनैर्नीयन्ते । केचिच्च मकरगोधाशिशुमारजलहस्तिप्रभृतयः स्वयमेव गच्छन्ति । अत्र पुनः सरसि ये जलचरास्ते निश्चिन्ताः सन्ति । तेनाहं विशेषाद्रोदिमि यद्वीजशेषमात्रमप्यत्र नोद्धरिष्यति । ततः स तदाकर्णान्येषामपि जलचराणां तत्तस्य वचनं निवेदयामास । अथ ते सर्वे भयत्रस्तमनसो मत्स्यकच्छपप्रभृतयस्तमभ्युपेत्य पप्रच्छुः- ‘माम! अस्ति कश्चिदुपायो येनास्माकं रक्षा भवति?’ बक आह- ‘अस्त्यस्य जलाशयस्य नातिदूरे प्रभूतजलसनाथ सरः पद्मिनीषण्डमण्डितं यच्चतुर्विंशत्यपि वर्षाणामवृष्ट्या न शोषमेष्यति । तद्यदि मम पृष्ठं कश्चिदारोहति तदहं तं तत्र नयामि ।

अथ ते तत्र विश्वासमापन्नाः तात, मातुल, भ्रातः ! इति ब्रुवाणाः अहं पूर्वमहं पूर्वम् इति समन्तात्परितस्थुः । सोऽपि दुष्टाशयः क्रमेण तान्पृष्ठ आरोप्य जलाशयस्य नातिदूरे शिलां समासाद्य तस्यामाक्षिप्य स्वेच्छया भक्षयित्वा भूयोऽपि जलाशयं समासाद्य जलचराणां मिथ्यावार्तासन्देशकैर्मनांसि रञ्जयन्नित्यमेवाहारवृत्तिमकरोत् । अन्यस्मिन्दिने च कुलीरकेणोक्तः - माम ! मया सह ते प्रथमः स्नेहसम्भाषः सञ्जातः, तत्किं मां परित्यज्यान्न्यान्नयसि तस्मादद्य मे प्राणत्राणं कुरु । तदाकर्ण्य सोऽपि दुष्टाशय-श्चिन्ततवान् - निर्विण्णोऽहं मत्स्यमांसादनेन, तदद्यैर्न कुलीरकं व्यञ्जनस्थाने करोमि । इति विचिन्त्य तं पृष्ठे समारोप्य तां वध्यशिलामुद्दिश्य प्रस्थितः ।

कुलीरकोऽपि दूरादेवास्थिपर्वतं शिलाश्रयमवलोक्य मत्स्यास्थीनि परिज्ञाय तमपृच्छत । माम ! कियदूरे स जलाशयः? मदीयभारेणातिश्रान्तस्त्वम् । तत्कथय ? सोऽपि मन्दधीर्जलचरोऽयं स्थले न प्रभवतीति मत्वा सस्मितमिदमाह - कुलीरक कृतोऽन्यो जलाशयः? मम प्राणयात्रेयम् । तस्मात्स्मर्यतामात्मनोऽभीष्टदेवता । त्वामप्यस्यां शिलायां निक्षिप्य भक्षयिष्यामि । इत्युक्तवती तस्मिन् स्ववदनदंशद्वयेन मृणालनालधवलायां मृदुग्रीवायां स गृहीतो मृतश्च ।

अथ स तां बकग्रीवां समादाय शनैः शनैस्तज्जलाशयमाससाद । ततः सर्वैरिव जलचरैः पृष्ठः- भोः कुलीरक ! किंनिवृत्तस्त्वम् ? स ते मातुलोऽपि नायतः ? तत्किं चिरयति ? वयं सर्वे सोत्सुकाः कृतेक्षणास्तिष्ठामः । एवं तैरभिहिते कुलीरकोऽपि

विहस्योवाच- मूर्खाः ! सर्वे जलचरास्तेन मिथ्यावादिना वञ्चयित्वा नातिदूरे शिलातले प्रक्षिप्य भक्षिताः । तन्ममायुःशेषतया तस्य विश्वासघातकस्याभिप्रायं ज्ञात्वा ग्रीवेय-मानीता तदलं सम्भ्रमेण, अधुना सर्वजलचराणां क्षेमं भविष्यति ।

(पञ्चतन्त्रके मित्रभेदे कथा ०७)

७६ विंशोऽध्यायः

[बक-कर्कटक-कथा]

अस्ति कस्मश्चित्+वनप्रदेशे नानाजलचरसनाथम्+ महत्सरः । तत्र च कृताश्रयः+ बक एकः+ वृद्धभावम्+उपागतः+ मत्स्यान्+व्यापादयतिम्+असमर्थः ।

ततः+च कृषुत्कृषामकण्ठः सरसतीरे+ उपवष्टिः+

मुक्ताफलप्रकरसदृशैः+अशुप्रवाहैः+धरातलम्+अभषिञ्चन् उरोद । एकः कुलीरकः+ नानाजलचरसमेतः समेत्य तस्य दुःखेन दुःखतिः सादरम्+इदम्+ऊचे -”माम् ! कम्+अद्य त्वया न+आहारवृत्तः+अनुष्ठीयते? केवलम्+अशुप्रूणेनेत्राभ्याम्+ सन्निःश्वासेन स्थीयते ?”

सः+ आह- ”वत्स ! सत्यम्+उपलक्ष्यतिम्+ भवता, मया ह्मिन्मत्स्यादनम्+ प्रतिपरमवैराग्यता साम्प्रतम्+ प्रायोपवेशनम्+ कृतम्, तेन+अहम्+ समीपागतान्+अपि मत्स्यान्+न भक्षयामि ।”कुलीरकः+तत्+शुतुत्वा प्राह - ”माम् ! कम्+ तत्+वैराग्यकारणम् ?” सः+ प्राह- ”वत्स ! अहम्+अस्मिन्+सरसजातः+ वृद्धम्+ गतः+च । तत्+मया+एतत्+शुतुत्वा यत्+द्वादशवार्षिकी+अनावृष्टिः सम्पत्स्यते लग्ना ।”कुलीरकः+ आह—”कस्मात्+तत्+शुतुत्वा ?”बकः+ आह-”दैवज्जमुखात् । एषः शनैः+चरः+ हरीहणीसकटम्+ भित्त्वा भौमम्+ शुक्रम्+ च प्रयास्यति । उक्तम्+च वराहमहिरिण -

तत्+एतत्+सरः स्वल्पतोयम्+ वर्तते, शीघ्रम्+ शोषम्+ यास्यति । अस्मिन्+शुष्के यैः सह+अहम्+ वृद्धम्+ गतः, सदा+एव क्रीडतिः+च ते सर्वे तोयाभावात्+नाशम्+ यास्यन्ति; तत्+तेषाम्+ वथिगम्+ द्रष्टुम्+अहम्+असमर्थः । तेन+एतत्+प्रायोपवेशनम्+ कृतम् । साम्प्रतम्+ सर्वेषाम्+ स्वल्पजलाशयानाम्+ जलचराः+ गुरुजलाशयेषु स्वस्वजनैः+नीयन्ते । केचित्+च मकरगोधाशिशुमारजलहस्तपिरभृतयः स्वयम्+एव गच्छन्ति । अत्र पुनः सरसयि जलचराः+ते नश्चिन्ताः सन्ति । तेन+अहम्+ वशिषात्+रोदमि यत्+बीजशेषमात्रम्+अपि+अत्र न+उद्धरिष्यति ।”

ततः सः+ तत्+आकर्णयानि+एषाम्+अपि जलचराणाम्+ तत्+तस्य वचनम्+ नविदयामास । अथ ते सर्वे भयत्रस्तमनसः+ मत्स्यकच्छपप्रभृतयः+तम्+अभ्युपेत्य पप्रच्छुः - ”माम् ! अस्ति कश्चित्+उपायः+ येन+अस्माकम्+ रक्षा भवति ?”

बकः+ आह - ”अस्ति+अस्य जलाशयस्य न+अतिदूरे प्रभूतजलसनाथ सरः । पद्मनीखण्डमण्डतिम्+ यत्+चतुर्वशित्+अपि वर्षाणाम्+अवृष्ट्या न शोषम्+एष्यति । तत्+यदि मम पृष्ठम्+ कश्चित्+आरोहति तत्+अहम्+ तम्+ तत्र नयामि ।”

अथ ते तत्र विश्वासम्+आपन्नः "तात, मातुल, भ्रातः !" इति ब्रुवाणाः अहम्+ पूरवम्+अहम्+ पूरवम्, इति समन्तात्+परतिसृथुः ।

सः+अपदिष्टाशयः क्रमेण तान्+पृष्ठे+ आरोप्य जलाशयस्य न+अतद्विरे शालाम्+ समासाद्य तस्याम्+आक्षिप्य स्वेच्छया भक्षयतिवा भूयः+अपजिलाशयम्+ समासाद्य जलचरणाम्+ मथियावार्तासन्देशकैः+मनांसि रञ्जयन्+नतियम्+एव+आहारवृत्तम्+अकरोत् ।अन्यस्मिन्+दनि च कुलीरकेण+उक्तः - "माम ! मया सह ते प्रथमः स्नेहसम्भाषः सञ्जातः, तत्+कम्+ माम्+ परतियज्य+अन्यान्+नयसि? तस्मात्+अद्य मे प्राणत्राणम्+ कुतु ।"

तदाकर्ण्य सः+अपदिष्टाशयः+चिन्तितवान् - "नरिविण्णः+अहम्+ मत्स्यमांसात्+अनेन, तत्+अद्य+एनम्+ कुलीरकम्+ व्यञ्जनस्थाने करोमि ।" इति वचिन्तय तम्+ पृष्ठे समारोप्य ताम्+ बध्यशालाम्+उद्दशिय प्रस्थितिः ।

कुलीरकः+अपि दूरात्+एव+अस्थपिर्वतम्+ शलाशरयम्+अवलोक्य मत्स्यास्थीनपिरिञ्जाय तम्+अपृच्छत- "माम ! कयित्+दूरे सः+ जलाशयः ? मदीयभारेण+अतशिरान्तः+त्वम् । तत्+कथय ?" सः+अपि मन्दधीः+जलचरः+अयम्+ स्थले न प्रभवति+इति मत्वा सस्मतिम्+इदम्+आह-"कुलीरक! कुतः+अन्यः+ जलाशयः ? मम प्राणयात्रा+इयम् ।

तस्मात्+स्मर्यताम्+आत्मनः+अभीष्टदेवता । त्वाम्+अपि+अस्याम्+ शालायाम्+ नक्षिप्य भक्षयिष्यामि ।" इति+उक्तवती तस्मिन् स्ववदनदंशद्वयेन मृणालनालधवलायाम्+ मृदुग्रीवायाम्+ सः+ गृहीतः+ मृतः+च ।

अथ सः+ ताम्+ बकग्रीवाम्+ समादाय शनैः शनैः+तत्+जलाशयम्+आससाद । ततः सर्वैः+एव जलचरैः पृष्ठः- "भोः कुलीरक ! कम्+ नवृत्तः+त्वम् ? सः+ ते मातुलः+अपि+आयतः ? तत्+कम्+ चरियति? वयम्+ सर्वे सोत्सुकाः कृतक्षणाः+तषिठामः ।"

एवम्+ तैः+अभहिति कुलीरकः+अपविहिस्य+उवाच -"मूर्खाः ! सर्वे जलचराः+तेन मथियावादनि वञ्चयतिवा न+अतद्विरे शालातले प्रक्षिप्य भक्षिताः । तत्+मम+आयुःशेषतया तस्य विश्वासघातकस्य+अभपिरायम्+ ज्ञात्वा ग्रीवा+इयम्+आनीता; तत्+अलम्+ सम्भ्रमेण, अधुना सर्वजलचरणाम्+ क्षेमम्+ भवष्यति।"

අර්ථ පරිවර්තනය

कस्मिंश्चित् वनप्रदेशे - क्खिस्सिमी वन द्दण्णक नानाजलचरसनाथं महत्सरः -
द्विसेथि भ्दस्सिरेण विविदि सन्नुत्तंत्तं सत्तंत्तं वृत्तं मत्तं वित्तं अस्ति - द्दण्ण.
तत्र च - एथि द्द कृताश्रयः एकः बकः - करणं लद्द द्दण्णुत्तं द्दण्णि एत्तं क्खोक्कत्तं

වූඤ්ඤා ආගතා: - මහලු බවට පැමිණියේ මත්ස්‍යාන් ව්‍යාපාදයිතූම් - මසුන්
 මරන්නට අසමර්ථ: - අසමර්ථ විය. තත: ජ - එබැවින් ඝුත්කෂාමකඣ්ඨ: -
 බඩසයින් වියැළුණ ගෙල ඇති [උච්ඡ] සරස්තීරි උපවිභ්‍ර: - විල් ඉවුරෙහි සිටියේ
 මුක්තාආලප්‍රකරසඳුරූ: අශ්‍රුප්‍රවාහි: - මුතු ඇට රැසක් සේ කඳුළු ධාරාවකින්
 ධරාතලම් අභිච්ඡන් - මිහිතලය තෙමමින් රුරොද - හැඬුවේ ය. ආක: කුලීරක:
 - එක් කකුළුවෙක් නානාජලචරසමෙත: - නොයෙක් මත්ස්‍යයන් සමග සමෙත
 - එළෙඹු තස්‍ය දු:ච්ඡෙත දු:ච්ඡිත: - ඔහුගේ දුකින් දුක්වූයේ සාදරම් - ආදර සහිත
 ව දුදම් උච්ඡෙ - මෙය කීවේ ය. 'මාම! - මාමේ ! අභ්‍ය ත්‍වච්ඡා - අද නුඹ විසින්
 කිං - කුමක් හෙයින් ආහාරවූත්ති: න අනුභීච්ඡතේ?, - ආහාර ගැනීම සිදුකරනු නො
 ලැබේ ද? කේවලම් - හුදෙක් අශ්‍රුපූර්ණිත්‍රාභ්‍යාං - කඳුළු පිරි දෙනෙතින් යුතු ව
 සනි:ශ්‍වාසෙන ස්ථීච්ඡතේ?' - උහුල්ලමින් සිටින්නේ ද? ස: ආහ - හෙතෙම කීවේය.
 'වත්ස! - දරුව! මවතා සත්‍යම් උපලක්ෂිතම් - නුඹ විසින් සත්‍යයක් ම දක්නා ලදී.
 මච්ඡා හි - මා විසින් වනාහි මත්ස්‍යාදනං ප්‍රති - මසුන් කැමෙහි පරමවෛරච්ඡතා -
 දැඩි නො ඇලීම හේතුවෙන් සාම්ප්‍රතං - දැන් ප්‍රාචීනවෛශනං කූතම් - උපවාසයක්
 කරන ලදී. තෙන අහං - එහෙයින් මම සමීපාගතාන් මත්ස්‍යාන් අපි - සමීපයට
 පැමිණි මසුන්වත් න මක්ෂ්‍යාමි - නොකමි. තත් ශ්‍රුත්වා කුලීරක: ප්‍රාහ - එය අසා
 කකුළුවා කීය. 'මාම! තත් වෛරච්ඡකාරණං කිම්? - මාමේ ඒ විරාගයට හේතු වූ
 කාරණය කුමක්ද? ස: ප්‍රාහ - හෙතෙම කීය. "වත්ස! - "දරුව අහම් - මම අස්මිනු
 සරසි - මේ විලෙහි ජාත: ජ වූඤ්ඤි ගත: ජ " - උපන්නේ ද වැඩිමට ගියේ ද
 වෙමි." තත් මච්ඡා - ඒ මා විසින් ද්‍වාදශවාර්ෂිකී ලග්නා - දොළොස් වසක් මුළුල්ලෙහි
 ලැබුණු අනාවූඤ්ඤි: සම්පච්ඡතේ - වැසි නැති බවක් [නියඟයක්] හටගන්නේ ය. යත්
 ආතත් - යන යමක් වේ ද මෙය මච්ඡා ශ්‍රුතම් - මා විසින් අසන ලදී. කුලීරක:
 ආහ - කුලීරකයා කීවේය. 'කස්මාත් තත් ශ්‍රුතම්?' - කවරෙකුගෙන් එය අසන
 ලද ද? බක: ආහ - කොකා කීය. දේවඤ්ඤාච්ඡා - දෙවඤ්ඤාකුගේ මුවිනි.

තත් - එහෙයින් ආතත් සර: - මේ විල ස්වල්පතොච්ඡ වත්තේ, - අල්ප දිය
 ඇත්තේ වෙයි. ශීඝ්‍රං ශොභං චාස්‍යාති - ඉක්මනින් ම විසළීමට යන්නේ ය.
 අස්මිනු ශුච්ඡෙ - මේ විල විසලුණු කල්හි, ච්ඡ: සහ - යම් කෙනෙකුත් සමග
 අහං වූඤ්ඤි ගත: ජ, - මම වැඩුණි ද, සදා ආව - සැම කල්හි ම ක්‍රීඩිත:

ජ, - ක්‍රීඩා කළෙමි ද් ටෙ සර්වේ - ඒ සියල්ලෝ ටොය් අභාවාත් - ජලය නොමැති
 බැවින් ඛාශා් ජාසුය්නි - විනාශයට යන්නාහ. ටත් අහ් - එබැවින් මම ටෙභා්
 විභූගා් - ඔවුන්ගේ වෙන්වීම ජ්‍රස්මු අසමර්ථ: - දැකීමට නො සමත් වූයේ ඈ
 ටත් ජ්‍රායූභවේශා්නා් ක්‍රටමු - මේ ජපවාසය කරන ලදී. සාමුජ්‍රා් - දැන් [වනාහි]
 සුජ්‍රජ්‍රාශා්නා් - අල්ප දිය ඇති ජලාශයවල සර්වේභා් ජලජ්‍රා: - සියලු දියවැසි
 සත්ජයෝ සුජ්‍රජ්‍රාශා්: - තම තම කෂා්නි ජනයන් විසින් ගුරුජලාශයේ ජූ ජූනි -
 මහත් වූ ජලාශයයන් වෙත ගෙනයනු ලැබෙත්. මකර-ගූජා-ශිශුමාර-ජලහසුටි
 ජ්‍රජූටය: - මෝරු-ගූජා-කිජුල්-තල්මස් ජාදි කූට ජැති කේජුටු - ඇතැම්ජූ
 සුජ්‍රා් ඈ ගජුජුනි - කුජු ම යති. ජූන: අට් සරසි - නැවත මේ විලෙහි ජූ
 ජලජ්‍රා: - ඇතැම් ජලවර ජ්‍රාජූජූ වෙත් ද, ටෙ - ඔවුජූ ජූශිජුනා: සනි - සිජීම්
 රහිත වූවෝ වෙත්. ජූටු - යම් හෙයකින් අට් - මෙහි ජූජූශේජාට්මු අජූ -
 බිත්තරයක් පමණකුජු න ජූජූරිජූටි - නොමිදෙන්නේ ය. ටෙන අහ් විශේජාටු
 රූජූමි - එහෙයින් මම වෙසෙසින් හජුමි. ටට: ස: - අනකුරුව ඔජූ [කකුජූවා]
 ටටු අකර්ජූ - එය අසා අනුජූභා් ජලජ්‍රාජූ අජූ - අන් දියවැසි සත්ජයන්ටත්
 ටසු ටටු වජුනා් - ඔජූගේ [කූකාගේ] ඒ වජනය ජූජූජූජූ - දැන්වී ය.
 අටු - ඉක්බිති මටුජූ-කජුජූ ජ්‍රජූටය: - මසුන් කැසුජූවන් ජාදි කූට ජැති
 ටෙ සර්වේ - ඒ සියල්ලෝ මජූට්‍රස්ටමනස: - බියෙන් තැතිගත් සිත් ඇත්තාජූ ටමු
 අමුජූජූ - ඔජූ වෙත එළෙජූ ජ්‍රජූජූ: - විජාලහ. ‘මාම! - මාමේ! ජූන අසුමාකා්
 රජූජූ මජූටි - යම් කරුණකින් අපගේ ජාරජූජූ වන්නේ ද? කජූටු ජූජූජූ:
 අසුටි? - [එබජූ] කිසියම් ජපායයක් තිබේ ද? ජක: අජූ - කූකා කීය. ‘අසු
 ජලාශයසු ජාටිජූරේ - මේ ජලාශයට ජූජූරින් [ඇති] ජූටු - යම් විලක් වර්ජූජූ
 ජූටුජූජූජූ අජූ - අජූරුජූ සුජූජූජූ වූවන් අජූජූජූ - වැසි නොවැජූජූ ද ූජූජූ න
 ඈජූටි, - විසළීමට නොයන්නේ ද [එබජූ] ජූජූජූජූජූජූජූජූ - නෙජූම් මල්
 සමූජූජූජූ බබළන්නා වූ ජ්‍රජූජූජූජූජූජූ සර: අසුටි - බොහෝ ජලයෙන්
 යුක්ත වූ විලක් ඇත. ටටු - එබැවින් ජූජූ - ඉදින් කජූටු මම ජූජූජූජූජූජූජූජූ
 කිසිවෙක් මගේ පිටට නැගේ ද ටටු අහ් - එකල මම ටා් ටටු ජූජූජූජූජූජූජූජූ
 එහි ගෙනයමි.

අභ්‍යන්තර - එක්කිනි ඒ මත්ස්‍යයෝ තත්‍ර විශ්වාසමාපන්නා: - ඔහු කෙරෙහි විශ්වාසයට පැමිණියාහු තාත! මාතූල! මුත්‍ර: ! චිති බ්‍රුවාණා: - පියාණෙනි! මාමේ! සෙහොයුරු! යැයි කියන්නාහු අහං පූර්වං අහං පූර්වං චිති - මම මුලින් මම මුලින් යැයි [කියමින්] සමන්තාත් පරිත්ස්‍යු: - හත්පස සිටියහ. ස: දුෂ්‍යාශ්‍ය: අපි - ඒ දුෂ්ටයාත් ක්‍රමෙණ - පිළිවෙලින් තානුපූෂ්ඨෙ ආරොප්‍ය - ඔවුන් පිටෙහි නංවා ජලාශ්‍යස්‍ය නාතිදූරේ - ජලාශ්‍යට නුදුරු තැනහි වූ ශිලාං සමාසාද්‍ය - ගලක් වෙත පැමිණි තස්‍යාම් ආක්ෂිප්‍ය - එහි බහා ස්වෙච්ඡ්‍යා මක්ෂායිත්වා, - රිසි සේ අනුභව කොට මූය: අපි - නැවත ද ජලාශ්‍යං සමාසාද්‍ය - විලට පැමිණි මිත්‍යාචාර්‍යා-සන්දේශකේ: - බොරු වාර්තා නමැති පණිවුඩවලින් ජලචරාණාං මනාසි රජ්‍යන් - ජලචාරීන්ගේ සිත් සතුටු කරමින් නිත්‍යම් ඒව - නිතර ම ආහාරවූත්තිම් අකරොත් - අහර කිසි කළේ ය.

අන්‍යස්මිනිදිනෙ ච [නව ද] වෙනත් දිනයක කුලීරකේ චුත: - කකුළුවා විසින් කියන ලදී. මාම ! - මාමේ! මයා සහ - මා සමග තේ - නුඹේ ප්‍රථම: ස්නේහසම්බාස: සමුත්ත: , - පළමු ආදර කථාව සිදුවිය. තත් කිං - එහෙයින් කුමක් නිසා මාං පරිත්‍යජ්‍ය - මා හැරදමා අන්‍යාන් නයාසි - වෙනවුන් [පමණක්] ගෙනයන්නෙහි ද? තස්මාත් අද්‍ය - එහෙයින් අද්‍ය මේ ප්‍රාණත්‍රාණං කුරු - මාගේ දිවි රැකීම කරව. ස: අපි දුෂ්‍යාශ්‍ය: - ඒ දුෂ්ටයා ද්‍ය තදාකර්ණ්‍ය චින්තතවාන් - එය අසා [මෙසේ] සිතී ය. අහං මත්ස්‍යමාංසාදිනෙ, - මම මත්ස්‍ය මාංශ කෑමෙන් නිර්විඣ්‍ය: - කළකිරුණේ වෙමි. තත් අද්‍ය - එහෙයින් අද්‍ය ඒනං කුලීරකං - මේ කකුළුවා ව්‍යජ්‍යනස්ථානෙ ක්‍රොමි - ව්‍යඤ්ජනස්ථාන [රැවටීම] කරමි. චිති විචින්ත්‍ය - මෙසේ කල්පනා කොට තං පූෂ්ඨෙ සමාරොප්‍ය - ඔහු පිටෙහි නංවාගෙන තාං වඤ්චාශිලාම් චිතිශ්‍ය - ඒ වධක ගල්කලාව වෙත ප්‍රස්ථිත: - පිටත් විය.

කුලීරක: අපි - කකුළුවා ද්‍ය ශිලාශ්‍රයම් - ගල ඇසුරුකොට පවතින අස්ථිපර්වතං - අස්ථිපර්වතය දුරාත් ඒව අවලොක්‍ය - දුරදී ම්‍ය දැක මත්ස්‍යාස්ථිනි පරිච්ඡාය - මසුන්ගේ ඇට යැයි දැන තම් අපූෂ්ඨ - ඔහු විමසීය. මාම ! ස: ජලාශ්‍ය: ක්‍යිත් දූරේ ? - මාමේ! ඒ විල කෙතෙක් දුර ද? ත්‍යම් මදීයමාරෙණ - නුඹ මගේ බරින් අතිශ්‍රාන්ත: - ඉතා විඩාවට පැමිණියෙහි ය. තත් ක්‍ය්‍ය ? - එහෙයින් කියව. මන්දග්‍රී: ස: අපි - මෝඩ වූ හෙතෙමේ [කොකා] ද්‍ය

अयं जलचरः - මේ ජලචරයා स्थले न प्रभवति इति मत्वा - ගොඩබිමෙහි නොසමතෙකැයි සිතා सस्मितम् - සිනාසහිත ව इदम् आह - මෙය කිය. कुलीरक - කකුළුව अन्यः जलाशयः कृतः? - අන් ජලාශයක් කොහි ද? इयं मम प्राणयात्रा - මේ මාගේ ජීවනෝපාය යි. तस्मात् - එහෙයින් आत्मनः अभीष्टदेवता - තමාගේ ඉෂ්ටදේවතාවා स्मर्यताम् - සිහිකරනු ලැබේවා. त्वाम् अपि - තා ද अस्यां शिलायां निक्षिप्य - මේ ගලෙහි බහා भक्षयिष्यामि - කන්නෙමි. तस्मिन् इति उक्तवती - ඒ කොකා මෙසේ කී කල්හි स्ववदनदंशद्वयेन - [ඒ කකුළුවා විසින්] සිය මුවෙහි ඇති දළ දෙකෙන් मृणालनालधवलायां मृदुग्रीवायां - නෙළුම් දණ්ඩක් සේ සුදු වූ මොළොක් ගෙලෙහි सः गृहीतः मृतः च - ගන්නා ලද්දේ මළේ ද විය.

अथ सः - අනතුරුව හෙනම तां बकग्रीवां समादाय - ඒ කොකාගේ ගෙල රැගෙන शनैः शनैः - සෙමෙන් සෙමෙන් तत् जलाशयम् आससाद् - ඒ ජලාශයට පැමිණියේ ය. ततः - ඉක්බිති सर्वैः इव जलचरैः - සියලු ජලචාරීන් විසින් पृष्टः - විමසන ලදී. भोः कुलीरक ! - පින්වත් කකුළුව, त्वम् किं निवृत्तः? - නුඹ කුමක් නිසා පෙරළා ආයෙහි ද? सः ते मातुलः अपि नायतः ? - ඒ මාමා නො ආයේ ද? तत् - එහෙයින් किं चिरयति ? - කුමකට ප්‍රමාද වන්නේ ද? वयं सर्वे - අපි සියලු දෙන सोत्सुकाः - [ගමනට] සූදානම් වූවෝ कृतेक्षणाः तिष्ठामः - අවස්ථාව එන තෙක් සිටිමු. तैः एवं अभिहिते - ඔවුන් විසින් මෙසේ කී කල්හි कुलीरकः अपि - කකුළුවා ද विहस्य उवाच - සිනාසී කීවේ ය. तेन मिथ्यावादिना - ඒ බොරු කියන්නා විසින් मूर्खाः ! सर्वे जलचराः - මොවු වූ සියලු දියවැසි ප්‍රාණීහු वञ्चयित्वा - වංචා කොට नातिदूरे शिलातले - නුදුරු තැනෙකින් වූ ගල්තලාවෙහි प्रक्षिप्य - බහා भक्षिताः - කන ලදහ. तत् - එහෙයින් मम आयुः - මාගේ ආයුෂ ශේෂතया - ඉතිරි ව ඇති බැවින් तस्य विश्वासघातकस्य - ඒ විශ්වාස ඝාතකයාගේ अभिप्रायं ज्ञात्वा - අදහස දැන इयम् ग्रीवा आनीता - [ඔහුගේ] මේ ගෙල ගෙන එන ලද්දේ ය. तत् - එහෙයින් सम्भ्रमेण अलम् - බියෙන් කම් නැත. अधुना - දැන් सर्वजलचराणां क्षेमं - සියලු දියවැසි සතුන්ගේ බියරහිත බව भविष्यति - වන්නේ ය.

දුරවබෝධ පද හා ශබ්ද නිර්වචන

- ඝ්‍රෂ්‍යාමකණ්ඨ: - කුසගින්න නිසා වියළිණ ගෙළ ඇති, (ක්‍ෂයාය ක්‍ෂාම:=
ක්‍ෂන්ක්‍ෂාම: කණ්ඨ: යසා ස: ක්‍ෂන්ක්‍ෂාමකණ්ඨ:)
- රුරොද - හැඬුවේ ය. √රු උච්.පර.ප්‍ර.ඵ.
- ප්‍රායොපවේෂණ - අනුභව නොකර සිටීමෙන් පණ අනහරීමේ අදහස
(ප්‍රාය: උපවේශනම් - ප්‍රායොපවේශනම්)
- පඬ්ඛිනිඝණ්ඨ: - නෙළුම් සමූහය, ෂණ්ඨ: - (පුං.) (පද්මකුසුමාදිසමූහ:)
- මාඤ්ජිත - ශෝභමාන (ප්‍රසාදිත/ අලංකූත/ භූෂිත/ පරිෂ්කූත/ ප්‍රසිද්ධ)
- මිත්‍යාවාර්තා - බොරු පණිවුඩ, (මිථ්‍යාය යුක්තා: වාතී: - මිථ්‍යාවාතී)
- අභීෂ්ට - කැමති, ප්‍රිය, විශ්වාසවන්ත (අභීෂිත/ හෘද්‍ය/ දායිත/
වල්ලභ/ ප්‍රිය)